

Els governs vigilen el virus. I a nosaltres també?

Vivim un moment excepcional, inèdit, però els drets humans han de continuar sent aplicables. La gestió d'una crisi global de salut pública no pot ser una nova excusa per retallar drets

Dani Vilaró

Foto: CLAUDIO FURLAN LAPRESSE - AMNISTIA INTERNACIONAL

L'emergència sanitària i social de la COVID-19 ens mostra com la tecnologia pot ser una bona aliada dels governs en els seus esforços per salvar vides. **Però, què passa quan aquests mateixos governs amplien l'ús de les tecnologies de vigilància massiva?** Són sempre mesures legals i respectuoses amb els drets humans? Hi ha el risc que esdevinguin estructurals?

Els governs tenen l'obligació de garantir el dret a la salut i de controlar una pandèmia com la que estem vivint. És per això que poden restringir temporalment alguns drets humans per respondre a l'actual situació d'emergència, sí, però no haurien de fer-ho de qualsevol manera. No poden tenir barra lliure. Aquests dies veiem com en països com Rússia o la Xina es multipliquen sistemes de reconeixement facial. I en altres assistim a la proliferació d'apps governamentals de telefonia mòbil que emmagatzemen dades personals i geolocalitzen usuaris amb finalitats que van més enllà de l'estrictament sanitària. Aquest increment de la vigilància intrusiva ha arribat per quedar-se? Pot convertir-se en sistèmic?

La història ens aconsella ser desconfiats amb aquests moviments dels governs. **Sabem que hi ha un perill real que el que ara facin es converteixi en estructural i que creuin les línies vermelles que marca el dret internacional de drets humans:** que la vigilància sigui proporcionada, limitada en el temps, transparent i amb possibilitat de rendició de comptes si se n'acaba fent un ús indegut.

Després de l'11S se'ns va fer triar entre seguretat i llibertat. Ara sembla que es vol repetir el mateix esquema

Després dels atemptats de l'11S de 2001 als EUA, l'aparell global de vigilància governamental, no només als Estats Units, es va reforçar i ampliar de forma considerable. En aquell moment se'ns va fer triar entre seguretat i llibertat, com si fossin dues realitats oposades i que no es poguessin complementar, i ara sembla que es vulgui repetir el mateix esquema: salut o llibertat? **Sabem que una vegada establertes aquestes capacitats ampliades, els governs gairebé mai tenen voluntat política de retirar-les, i no solen fer-ho a menys que se'ls obligui.** El risc, per tant, és real.

Molts països ja utilitzen dades dels telèfons mòbils per rastrejar moviments de persones en resposta a la pandèmia. Àustria, Bèlgica, Itàlia, Regne Unit i Alemanya recopilen dades de localització de les companyies de telecomunicacions per ajudar a rastrejar contactes de coronavirus. Espanya planteja una app que podria seguir el mateix camí. Preguntat per la qüestió, el ministre de l'Interior, Fernando Grande-Marlaska, no descarta que pugui utilitzar-se per a tasques de vigilància policial en el respecte al confinament.

Altres països usen les dades dels telèfons mòbils però sense les proteccions afegides d'anonimat o agregació. Així, el govern de l'Equador ha autoritzat la localització per GPS per fer complir la quarantena. O el d'Israel, que permet als serveis de seguretat accedir a dades i contactes dels telèfons mòbils de persones infectades per poder avisar amb un SMS qui n'ha estat en contacte. A Corea del Sud, les autoritats envien textos orientatius sobre salut que van acompanyats de dades personals de pacients infectats, inclosos enllaços a dades detallades sobre els seus moviments. Aquesta i les altres mesures fan saltar les alarmes perquè infringeixen aspectes de confidencialitat mèdica, violen el dret a la privacitat i poden esperonar i alimentar l'estigma contra persones infectades.

Totes aquestes pràctiques plantegen importants interrogants sobre la manera en què es recopila, utilitza i comparteix la nostra informació personal. **Qui ens garanteix, a més, que una vegada recopilades aquestes dades, i en mans de l'estat, no s'utilitzaran amb finalitats diferents al seguiment de salut i la lluita contra la pandèmia?**

Intel·ligència artificial i macrodades

Diversos Estats recorren a la intel·ligència artificial i a les tecnologies de macrodades per combatre la COVID-19. La Xina utilitza escàners intel·ligents i tecnologia de reconeixement facial en espais públics per rastrejar la propagació del virus. El gegant tecnològic xinès Alibaba ha engegat una funció de seguiment de la salut que utilitza dades sobre la salut personal i assigna un estat a la persona seguint uns codis de colors. El verd és "segur", el groc demana una quarantena de set dies, i el vermell, de catorze. Aquest sistema ja s'utilitza ara per determinar l'accés de persones a espais públics.

A Polònia, el govern ha llançat una aplicació que pretén garantir el confinament domiciliari. Envia

indicacions per carregar selfis que després es verifiquen mitjançant reconeixement facial i dades de localització per assegurar-se que la persona en qüestió no ha incomplert la quarantena. Altres aplicacions semblants es proven a l'Índia, que recull aquestes selfis geoetiquetades.

Empreses de vigilància privades

Encara que la col·laboració entre el sector públic i el privat pot oferir solucions creatives i necessàries per afrontar la crisi sanitària, **molts governs recorren a empreses de vigilància que són velles conegudes i presenten historials de drets humans profundament preocupants.**

En són exemples, el controvertit proveïdor de vigilància Clearview AI, que manté converses amb les autoritats dels Estats Units per a ampliar la seva tecnologia de reconeixement facial, o la companyia israeliana NSO Group, que té com a clients nombrosos governs que cometen abusos (sobretot africans i del Pròxim Orient). NSO Group ven una eina d'anàlisi de macrodades que rastreja la propagació de la malaltia mapejant moviments de les persones. És una evidència, doncs, que el sector global de la seguretat i vigilància privada veu una finestra d'oportunitat en l'expansió de la COVID-19 per ampliar el seu negoci, sempre fosc i opac.

Més enllà de la pandèmia

Cal superar aquesta visió de curt termini per combatre el virus i pensar en el futur que pot resultar d'una expansió massiva de la vigilància digital de caire invasiu. **Si es cronifica, el món post-COVID-19 pot ser un món amb menys llibertats i una amenaça real a drets fonamentals com la llibertat d'expressió, de reunió, de manifestació, o el dret a la privacitat.**

La gestió d'una crisi global de salut pública no pot ser una excusa per retallar drets

Vivim un moment excepcional, inèdit, però els drets humans han de continuar sent aplicables. La gestió d'una crisi global de salut pública no pot ser una nova excusa per retallar drets. Si no posem límits a aquestes mesures i les qüestionem, el futur de la privacitat i altres drets humans no menys fonamentals podria canviar de dalt a baix i quedar molt compromès.